

КОНТРОЛЬНИК ЕКЗЕМПЛЯР

СЕРГІЙ ЧМЕЛЬОВ

САМОГУБЕЦЬ

Сергій ЧМЕЛЬОВ

ІЛЮСТРАЦІЇ А. АРУТЮНЯНЦА

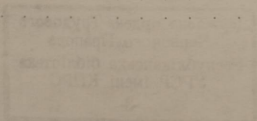
Державна ордена Трудового
Червоного Прапора
Республіканська бібліотека
УРСР імені КПРС
3

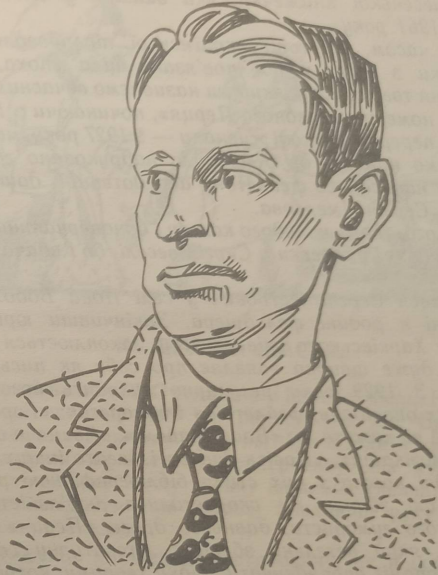
КИЇВ. ВИДАВНИЦТВО «РАДЯНСЬКА УКРАЇНА»

1991

З М І С Т

<i>Весела вдача</i>	3
Не було б щастя...	5
Як ми їздили	7
В ударному порядку	10
Помилочка	11
Клаптик історії	13
Блискучий керівник	15
«Зразковий» сельбуд	17
Хабар	19
Графологія	22
Павло Семафоренко	24
Плюс-мінус ентузіазм	27
Доспівався	30
Наслідки	32
Пахло м'ятою	34
Петько	36
Горі від розуму	38
Про блощиць	40
Безсмертя	42
«Хлібна справа»	45
Шлюб по «розщоту»	47
Перший лист	49
Сатирик мимоволі	51
Фільдеперсові панчохи	54
Переможений Саваоф	56
Я, він, його Маша і самовар	58
Він — проти	60
Самогубець	62

Дружній шарж.

ВЕСЕЛА ВДАЧА

Молодим шанувальникам гумору ім'я Сергія Чмельова (1896—1941 рр.), можливо, зовсім невідоме. І не дивно: в повоєнній гумористичній літературі не маємо жодного видання творів талановитого сміхотворця. Якщо не рахувати

зовсім тонесенької книжечки, яка вийшла у видавництві «Дніпро» 1961 року.

А тим часом, в історії української післяреволюційної гумористики з цим іменем пов'язана ціла епоха, епоха становлення того гумору, який ми називаємо сучасним. Якщо погортати номери «Червоного Перця», починаючи з 1922 року, а після перерви у виході журналу — з 1927 року, ми майже не знайдемо номера, де б не було надруковано гострого, майстерно написаного фейлетону або дотепної, дошкульної гуморески Сергія Чмелюва.

Про нього, свого молодого колегу і одноперчанина, Остап Вишня писав: «Гуморески у Сергія веселі, бо і вдача в нього весела».

Народився Сергій Петрович у селі Нова Водолага на Харківщині в родині фельдшера. Закінчивши юридичний факультет Харківського університету, захоплюється журналістикою, дуже швидко заявляє про себе як письменник-гуморист. З 1929 року регулярно виходять його збірки сатиричних оповідань, фейлетонів і гуморесок: «Горохом об стінку», «А ви кажете...», «Ваші знайомі», «Свиняча справа», «Перекваліфікація», «Навіть дивно» і багато інших.

Сьогодні кожна з них стала бібліографічною рідкістю. Готуючи цю збірку, ми скористалися люб'язністю сина талановитого гумориста, давнього друга «Перця» — Юрія Чмелюва, який ретельно зберігає літературну спадщину батька і допоміг упорядкувати збірку творами, котрі давали б бодай загальне уявлення про багатогранну жанрову палітру яскравої творчості Сергія Чмелюва, яка, ми впевнені, ще чекає на своїх дослідників.

Ю. ПРОКОПЕНКО.

НЕ БУЛО Б ЩАСТЯ...

Член правління ЕПО села Гнилі Голоблі Федір Нетудихатка був на сьомому небі від радості. Як же! Сьогодні на засіданні йому доручено було негайно з'їздити до Харкова, щоб закупити на потребу кооперативу два пуди пудри, цеберку одеколону і цілу тисячу шпильок «невидимок».

Після засідання сам голова, поклавши руку на плече Нетудихатки, сказав:

— Дивіться ж, Федоре Остаповичу, не підкачайте, річ надзвичайно важлива. — На що той таємно, із задоволенням якимсь, відповів:

— Не турбуйтеся, Савелію Захаровичу, все буде зроблено в найкращий спосіб — комар носа не підточить!

На другий день Нетудихатка у всьому новому рушив до станції в супроводі друзів і знайомих.

— За яким крамом їдете? — цікавивсь дехто.

Федір Остапович тільки лукаво всміхавсь з-під вуса і з великою поважністю відказував:

— Це наш кооперативний секрет. Привезу таке, що аж затанцюєте.

— Тільки аби корисне що,— раділи деякі. — А то минулий раз піввагона гвіздків привезли.

— О, заспокойтесь! — величався Нетудихатка. — Привезу предмет першої необхідності і «домашнього обходження».

По приїзді до Харкова перш за все попрямував Нетудихатка у «Недоспілку».

Його появлення утворило справжній фурор: співробітники з усіх відділів збіглись подивитись на рідкісного гостя, а пишмашиністка пропищала:

— Дивіться, дивіться — прямо від плуга!

А сам голова довго і з закарлюками почав говорити щось про «смичку».

Коли все трохи заспокоїлось, голова ввічливо спитав:

— Чим можем задовольнити?

Як узнав, що Нетудихатці потрібно пудри, одеколону та шпильок, він знесило розвів руками:

— Нема ані крихотки! Цей крам іде зараз, як звір. Повірите: кооперативи з руками рвуть... Сьогодні вже десятому відмовляю. Може... — тут голова соромливо всміхнувся, — візьмете що-небудь друге: сірників, солі, мила. Ніде правди діти — малопотрібний крам, але все ж таки...

Нетудихатка подумав, почухав потилицю і вийшов з «Недоспілки».

Куди він тільки не заглядав! Був у всіх спілках, об'єднаннях, в спілку «Їжосмак» — і туди заходив щирій Нетудихатка, але скрізь одна відповідь: «Нема».

Нарешті, злий і незадоволений, Нетудихатка вернувся в «Недоспілку», і — що буде! — «на свій страх і ризик» купив тютюну, мила, солі та сірників.

— Хай лають! — думав він, повертаючись додому.

Другого дня все село раділо: дістав-таки кооператив що треба! А випадковий герой дня гоголем ходив по Голоблям і задоволено підморгував селянам:

— Я ж казав вам: привезу — затанцюєте. Ну, чия правда?

ЯК МИ ЇЗДИЛИ

(З нотаток колишнього спеца)

Відрядження за кордон — дуже важка й дуже складна справа.

Головне — заїдають доручення.

Тещі треба привезти штучну щелепу, жінці — панчохи й джемпер, дочці — сумочку, синові — велосипед, братові — сигари, сватові — портфель, племінниці — рукавички і т. ін. і т. ін.

Імпорт для себе встановлено ясно і точно: два костюми, два пальта, дві шляпи, два плащі, дві пари взуття. Не мало?

А тут ще й установа, що відряджає вас за кордон, в одну душу: обов'язково купи їй двигун для нового заводу. Ви розумієте, яке нахабство: до людини, що вже перевантажена поверх усякої норми, лізуть з якимсь там двигуном! Вони, мабуть, гадають, що відрядженому спецові тільки й діла, що, висолопивши язика, бігати по закордонах та закуповувати двигуни.

А поширити свій світогляд спецові треба? Треба. А набратись вражень треба? Треба. То-то бо й є. У вашій записній книжці давно вже занотовано, що саме ви мусите відвідати: театр «Вар'єте», кафе «Гоп-ля-ля», ресторан з джазом, оперету, фарс, кабачок «Зустріч подруг» і так далі, і так далі.

Правда, коли ви переїздите через кордон, ви чесно хочете виконати всі чисто доручення, навіть купити двигун. Але... обіцяти й виконувати обіцянки — це зовсім різні речі.

І от, відвідавши декілька «культурних закладів», ви в ударному порядку починаєте скорочувати свої закупки: замість двох костюмів купуєте тільки один, жінчині панчохи замінюєте губною помадою, а тещину щелепу ліквідуєте зовсім (скажу, мовляв, украли дорогою). Але й така жорстока економія не дуже втішає вас, і вам увесь час доводиться надсилати родичам і знайомим лаконічні телеграми: «Вишліть сто приїду віддам». (Про такі телеграми вже писав Остап Вишня, але не думайте, що він жартував. Це свята правда!).

За тиждень з порожньою душею й такими ж кишнями, глибоко розчарований у людській дружбі (ніяка собака не «вислала» ні копійки!), ви замовляєте квиток, щоб повертатись додому.

«Ну от, закордонне життя й скінчилось,— міркуєте ви, сидячи в готелі. — Прощай джаз, кабачки. Знову доведеться ходити в трест, розглядати нудні проекти, читати нудні папірці про машини, двигу... Чорррт!!! Мені ж замовляли купити двигун. Як же я проморгав? Ще будуть неприємності...»

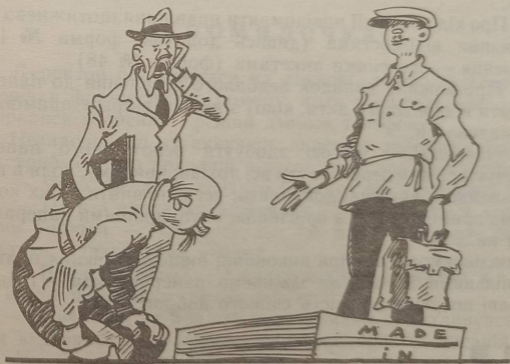
І от, за півгодини перед відходом поїзда ви біжите до першої-ліпшої «Інжтехконтори» і замовляєте двигун. Вам ввічливо відповідають, що фірма торгує тільки мийними агрегатами, якими вона славиться ще з 1893 року і за які має дві золоті медалі. Що тут робити? До відходу поїзда п'ятнадцять хвилин. Не замовити нічого — трест образиться. «Ми, скаже, тільки для цього тебе й відряджали, а ти...» Правда,

мийний агрегат нашим заводам ні до чого, але в господарстві все здається. Аби було добре. А тут — «з 1893 року» та ще й «дві медалі». Навіть сором не купити. «Заверніть мені, — кажете ви, — найкращий агрегат, тобто запакуйте, і надішліть на оцю адресу».

І з легкою душею ви розписуєтесь у гроббухах славетної фірми і біжите на вокзал.

Коли ви, приїхавши, доповідаєте, що зараз за кордоном немає жодного продажного двигуна, а є тільки чудові мийні агрегати, трест незадоволено кривиться, але, визнавши про рік заснування фірми та дві медалі, заспокоюється.

Отак колись їздив я за кордон. А тепер... куди там! Тепер, бачите, пускають тільки в дуже важливих справах та ще й вимагають потім повного звіту з твоєї подорожі. Нічого, мовляв, валюту розтринькувати. Така постановка, може, й справедлива, але вона, на мою думку, дуже негативно відбивається на... закупці мийних агрегатів.

Дуже терміново! Дуже циркулярно! До всіх підлеглих підприємств нашого тресту.

В зв'язку з ускладненням на паперовому фронті правління тресту пропонує вам негайно вжити слідуючих заходів:

1) Скликати спеціальну нараду всіх відповідальних працівників для обговорювання питань щодо паперової кризи. Протоколи наради в десяти примірниках надіслати до правління не пізніше 10 березня.

2) Негайно завести прибутково-видаткові книги для фіксування прийому та видачі чистого паперу.

3) Відібрати від усіх службовців писане зобов'язання берегти папір як у конторі, так і у себе вдома.

4) Всебічно економити книги, упразднивши не дуже потрібні, наприклад: «Книги для скарг».

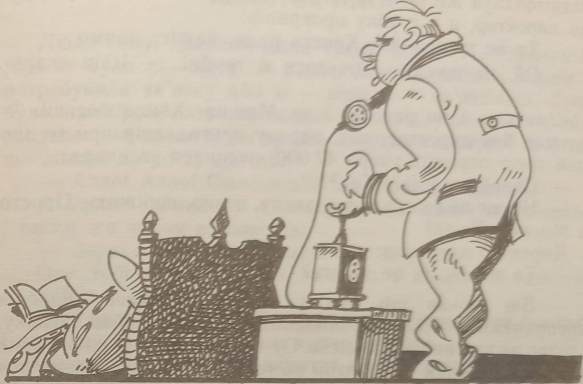
5) Скриньки для скарг, що заохочують населення до звірячого знищування паперу, перевісити в непомітне місце або ж — краще всього — накрити їх плакатом «Бережи папір».

6) Про хід кампанії повідомляти правління щотижнево — особливими відомостями (дивись додаток, форма № 11) і щомісяця — зведеними анкетами (форма № 48).

7) Про кожний випадок недбалого ставлення до паперу складати відповідного акта, копії з якого (в трьох примірниках) надсилати.

8) Нарешті, з метою здобуття непотрібного паперу пропонується вам переглянути всі архіви, причому, коли в них буде знайдено важливі документи, негайно зняти з них копії (в двох примірниках), а оригінали, вкупі з іншими паперами, здати на лом.

Сподіваємося, що при виконанні вищезазначених правил ми спільними зусиллями ізживемо паперову кризу і дамо державі потрібну кількість свіжого доброго лому.

ПОМИЛОЧКА

Директор іще ніжився на ліжкові, ліниво перегортаючи сторінки французького роману, коли в кімнату несподівано ввірвався голосний і різкий дзвінок телефону.

Незадоволено мугикнувши, директор заломив сторінку і, підстрибуючи по холодній підлозі, підійшов до апарата.

— Чого треба? — сердито бовкнув він у трубку.

— Це я, Семене Аркадійовичу, — почувся голос керсправами Тиркіна. — Пробачте, що так рано, але в нас, можна сказати, надзвичайна новина.

— В чому справа? — швидко запитав директор, а в голові, немов блискавка: невже ревізія?!

— Дивіться, не впадять непритомним, — захлинувся між тим керсправами, — новина нечувана, просто сенсація дня.

«Чи не попався, бува, Мишко з мануфактурою... Ех,

і підштовхнув же мене нечистий дозволити!» — знову подумав директор, а в трубку прохрипів:

— Та не тягніть же, Христа ради, кажіть прямо.

— Ой, не могу! — почулося в трубі... — Наш скарбник...

«Значить, і не ревізія, і не Мишко. Хвала богові!» — подумав був директор, але, одразу пригадавши про те, що їхній трест отримав учора 47 000, вчепився за апарат.

— Скарбник утік?! Так?!

— Ні, ще не втік, але за годину, певно, побіжить. Просто на Москву. Хе-хе!

Директор закричав:

— Та звідки ви це знаєте?

— Він тільки що був у мене, — сміючись, відповів керсправами. — Коли він повідомив мене про свою вигадку, я ледве не згубив притомність. От тобі клюква, думаю: такий тихий, слабенький — і раптом на тобі! Прохав вам кланятися і вибачити...

У директора з рота побігла піна.

— Ви божевільний! Чому не затримали, не повідомили каррозшук, міліцію? Обох під суд! До прокурора.

— При чому тут міліція, прокурор? — здивувався керсправами. — Лижні змагання не тільки дозволяються, а ще й...

— Які лижви? — крикнув директор. — В чому справа?

— А в тому, — засміявся Тиркін, — що наш скарбник сьогодні вранці бере участь в лижному пробігові — Харків — Москва. Виходить, він...

Директор повісив трубку з такою силою, що в Тиркіна ще довго дзвеніло у вухах.

Люди сивої давнини мали чудові нерви. І це зрозуміло: тоді не було ні пошти, ні радіо. Древня людина зовсім не потребувала зв'язку або ж — вірніше — зв'язківців. Треба було, приміром, ватажку льодового періоду покликати свого льодового ад'ютанта, він просто виходив з печери і, приклавши долоні до рота, кричав:

— Алло! Алло! Омельк-о!!! Іди лишень сюди-и!!!

Льодовий Омелько вискакував із свого житлокоопу і таким же чином відповідав:

— Зара-а-аз!!! Тільки онучі одягну-у!!!

Оце тобі і був повний зв'язок: і пошта, і телеграф, і телефон, і радіо.

Далі було вже гірше. Древні римляни винайшли (на свою і на нашу голову) щось на взірець пошти.

Вони писали листи на вкритих воском дощечках (пізніше на пергаменті) і надсилали їх адресатам. З цього і почалось.

Староримський листоноша, будучи малописьменним, плував адреси: листа, скажімо, треба було віднести до прекрасної Флавії Рубікон, а він ніс його до зовсім не прекрасної Флавії Сендетікон, що являлась, крім того, тещею бідолашного відправителя. Староримські сімейні скандали нічим не відрізнялись від сучасних, а тому читач може легко уявити собі, що бувало в таких випадках.

Імператорські накази та розпорядження теж часто потрапляли не туди, куди слід: сенатор, якому пропонувалось за 24 години залишити місто, одержував запрошення на імператорську вечірку і, навпаки, запрошений до імператора, жахаючись, читав, що його сина скарано на смерть за згвалтування 52-літньої весталки.

Добре було, коли зазначений син стояв поруч батька і, мов лошак, реготав з цього повідомлення, а якщо він був відсутнім, то що тоді почував бідолашний дідуган?!

Навіть такий видатний історичний факт, як вбивство Юлія Цезаря, стався виключно завдяки пошті.

Читає, звичайно, пам'ятає, що перед тим, як увійти в сенат, Цезар одержав листа, в якому друзі сигналізували йому про небезпеку, але він цього листа навіть не розпечатав і... за годину був забитий.

Чому ж Цезар не прочитав листа? А тому, що він гадав, що цей лист, як і завжди, або не йому адресований, або писаний ще позаторік.

Греки були розумніші від римлян: в них не було пошти.

Державні та військові повідомлення надсилались спеціальними вісниками. І робилось це хутко, в два щоти.

Відомо, наприклад, що звістку Фемістокла про перемогу над персами Афіни одержали через дві години (віддалення Марафон — Афіни 40 кілометрів).

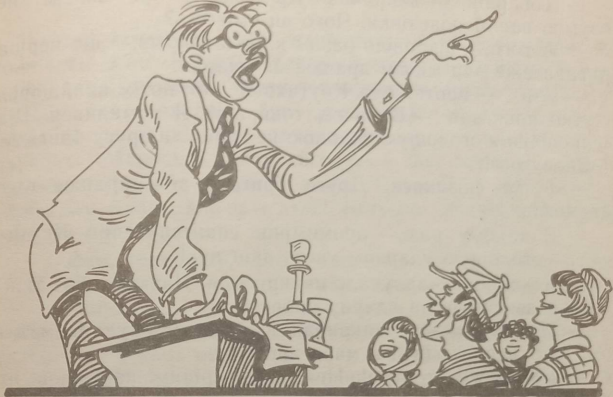
А живи Фемістокл зараз і дай він після бою телеграму-блискавку (а на телеграфі — наші хлопці!), то сталося б ось що:

а) блискавка йшла б від Марафона до Афін тижнів три;

б) зміст блискавки трохи змінився б. Замість «Перси в перемогли вітайте», нещасні афінці одержали б: «Перси перемогли тікайте».

Уявляєте, що сталося б в Афінах після такої телеграмочки!..

БЛИСКУЧИЙ КЕРІВНИК

Представник профспілки Крутихвіст поправив рогові окуляри, висякався і, заплющивши очі, наче соловей під час співу, почав:

— Товариші! Великі завдання індустріалізації вимагають великої уваги й напруження всіх наших сил. Ми свідки великої доби, яка... та-та-та, тра-та-та (хвилин десять Крутихвіст цитував газетні передові). А тому, беручи на увагу і не жалкуючи витрат, наша славна спілка доручила мені (урочиста пауза) оголосити першу бригаду нашого заводу ударною бригадою.

Голосний регіт слухачів вкрив останні слова оратора. Здивований Крутихвіст трохи не проковтнув свою хустку. От тобі й ентузіазм робітничої маси! Замість плескати і кричати «вра», вони глузують з його слів.

— Товариші! — закричав Крутихвіст. — Я зовсім не розумію вашої поведінки. Чого ви смієтесь?

— А того, — відповіло разом кілька голосів, — що перша бригада вже два місяці працює як ударна.

— А-а... — протяг був Крутихвіст, але потім знайшовся і хутко проказав: — Вибачте, товариші. Я помилився. Від імені спілки я оголошую ударною не першу, а другу бригаду.

Знову регіт:

— І тут спізнився. Друга бригада теж працює вже ударною!

— В такому разі, — промимрив спантеличений Крутихвіст, — оголошую ударним увесь ваш цех!

— Ха-ха-ха! — залунало навкруги. — Наш цех уже тиждень як перейшов на ударну роботу.

— Ну, то нехай, — закричав Крутихвіст, — ударним цехом, крім вашого, буде і мартенівський!

— Спізнився, голубе! Цей цех першим перейшов на ударну.

— Ну, тоді — ковальський цех, — не здавався Крутихвіст.

— Теж спізнився.

— А слюсарний?

— Так само!

— Столя...

— Так само!

Крутихвіст витер хусткою піт, що градом капав з його обличчя, і прохрипів:

— Тоді від імені нашої спілки... оголошую ударним... увесь ваш завод!

Дружний регіт знову залунав у залі.

— Голубе! — наш завод уже три дні як оголосив себе за ударний. Про це вже і в газетах писали.

Крутихвіст голосно гикнув і непритомний упав на підлогу.

Викликаний заводський лікар констатував велике надокрів'я через непомірне вживання циркулярів та занадто довге перебування в зіпсованому повітрі кабінету.

Густий тютюновий дим, пахнувши в обличчя, ледве не збив мене з ніг. Я кілька хвилин стояв і ні чорта не бачив, тільки чхав і кахикав. Трохи звикнувши, я почав оглядатися. Сельбуд, як виявилось, був «зразковий»: підлога була чудесно заплъована, стіни прикрашали гасла: «А Фелька — дурень», «Маруська боїця лоскоту» і таке інше. В сусідній кімнаті, очевидно, грали в шахи. Правда, я не чув, щоб об'являли «шах», але зате хтось бадьоро і упевнено весь час говорив про «мат».

— Вам, товаришу, чого? — почув я чийсь голос.

Я обернувся і побачив крізь дим незнайому постать.

— Напевно, з міста, — догадалась фігура і додала: — Якщо цю установу хочете оглянути, так я завідувач і можу по суті... Вам з якої точки: так чи з освітньої?

— Та тут ніякої точки не побачиш, — посміхнувся я. — Ач який дим.

— У нас завжди так, — не без гордощів зауважив завідатель. — В тих, де одвідують дві каліки, звичайно, атмосфера чиста, а в нас зранку народ. Втягнути маси треба вміти...

— Чим же ви їх втягуєте? — щиро здивувався я.

Завідатель погордливо всміхнувся.

— У других, звичайно, пивом та іншими лимонадами приваблюють, а в мене, брат, чорта лисого. Все за інструкціями.

— Тобто? — не зрозумів я.

— Ну, всякі розумні розваги, — відповів зав. — Шахи там, доміно різне. Деякі до того захоплюються, що до биття морди доходить. Вчора Васько Книш, наприклад, Петрові Конопатому всю карточку шахівницею розписав. За дамку посварились. Так-то, дорогий товаришу, в інших пияцтво й темрява, а в мене — розумні розваги. Охоплено всі сто відсотків. Це теж відчувати треба.

— А культробота? — запитав я, почувавши легку млюсть.

— Це в нас, брат, на ять,— була відповідь. — Ми на всю округу відомі.

— Вистави, мабуть, провадите? — догадався я.

— Так! — навіть гикнув від задоволення зав. — А які п'єсочки ставимо — пальці облизати можна. «Як ковбаса та чарка», наприклад, або «Кум мірошник, або Сатана в бочці». Чудесно!

— Дозвольте,— тихо перебив я,— а хіба ці п'єси тее... ідеологічно витримані?

— Ех, ви,— похитав головою зав. — Ви звикли в своєму місті до всякої халтури — «Полум'ярі», «97», а в нас, брат, не жартуй,— і, зі сміхом підштовхнувши мене в бік, він радісно зареготав. — Ах, коли б ви побачили в нас «Кума мірошника»! Розумієте, артиста зав'язують у лантух і б'ють по голові макогоном. Вірите, публіка просто рачки лазить од сміху. А «Пан Цуцик». Тут, знаєте, баба сідає на лавку, лавка ламається і...

— Послухайте,— не витримав я. — Ви б цього «Пана Цуцика» краще за хвіст та палицею звідси. Серйозно.

— Чудово! — заіржав завсельбуду і навіть заплескав у долоні. — Ми так і зробимо: в першій дії Хівря буде тягти Остапа за ремінець і бити його палицею. От сміху буде! Здорово загвинтимо, хо-хо!! А ви це, вибачаюся, де-небудь бачили чи самі вигадали?..

Я помацки знайшов двері і вивалився на вулицю.

— Ну, як моя справа?

Секретар периферійної установи, скорочена назва якої складалась з цілої низки шелесних та свистових літер, підняв від паперів голову і подивився на відвідувача.

— Прізвище!

— Викрутасов, Севастьян Маркелович,— залунав у відповідь хриплий бас.

— А-а... справа № 253,— пригадав секретар. — Вона зараз у завідателя. На резолюції.

— А коли ж можна взнати про наслідки?

— Днів через п'ять, не раніше. Завідатель тепер на з'їзді. Відвідувач нахилився до столу і, дихаючи горілчаним перегаром, зашепотів:

— А чи не можна прискорити цю резолюцію?

— Ніяк,— відповів секретар. — Завідатель на з'їзді, заступник хворий. Кажу ж, днів через п'ять.

— Та я розумію,— посміхнувся відвідувач,— але немає на світі такої справи, яку не можна було б прискорити. Товаришу! Я дуже прошу.

— І даремно,— відрізав секретар. — Це залежить не від мене.

— Ні, від вас,— настоював відвідувач. — Ви мене на бога не беріть. Я ж знаю. Я ж сам ще при царському гноті служив!

— Громадянинне! — суворо проказав секретар. — Прочитайте цього плаката.

— Читав. Знаю. «Скінчив справу — іди». Прекрасний плакат. Але, вибачте, він мене не обходить. Я зовсім не скінчив справу, а, навпаки, тільки почав її. Ну, товаришу, ну, будь людиною, прискор,— вже на «ти» продовжував прохач.

— Я нічого для вас не можу зробити,— промурмотів секретар, не знаючи, що йому краще зробити: просто крикнути «забирайся геть!» чи ще й ударити по голові пресом.

— Ви секретар і — не можете? — ахнув відвідувач. — Брехня! Я ж знаю. Я ж сам служив. Ви, безумовно, знаєте всі

ці закарлючки, але тільки не хочете. Ну, друже, ну що тобі завадить? Прискор! А якщо моя подяка потрібна — будь ласка. Не соромся, кажи прямо: скільки?

Секретар хотів устати, але не міг: від слабості підігнулися ноги.

— Черв'яка вистачить? — продовжував шепотіти відвідувач, риючи у кишенях. — Може, мало? Ну добре, дам два. Та ти не соромся. Я ж знаю. Я ж сам служив. Бери! — І не встиг секретар щось вимовити, як відвідувач уже положив під папери два червінці.

— Ви збожеволіли! — нарешті прохрипів секретар. — Забирайте зараз же гроші і щоб духу вашого...

— Та-та-та,— сміючись, перебив його відвідувач. — Навіщо кричати! Раз мало — скажи. Я ж знаю. Я ж сам служив. Ось ще тобі трохи, діткам на бублики. На!

Секретар подивився на рішуче нахабне обличчя прохача, тяжко зітхнув і, повертаючи гроші, сказав:

— Я вас прошу: заберіть! Все одно я нічим не можу вам допомогти. Не робіть же мені зайвих неприємностей. Завтра у нас чистка. Розумієте? А сюди кожну хвилину може хто-небудь увійти, побачить гроші...

— А-а... — ехидно посміхнувся відвідувач. — В тебе завтра чистка, а ти, заразо, навіть не хочеш мені допомогти. Значить, ти хочеш, щоб я накапав тобі. А й справді, піду зараз до комісії та й скажу, що ти вимагав у мене хабара.

— Що ви, що ви? — замахав руками секретар. — Це ж буде наклеп, брехня!

— І нехай. А я скажу. Доводь тоді, що ти не верблюд. Спробуй!

— Ні, ви цього не зробіть,— трохи не заплакав секретар.

— А от і зроблю! — взявся у боки відвідувач. — Звичайно, якщо ти підштовхнеш мою справу, то я...

— Але ж, присягаюся, я зовсім нічого не можу зробити для вас.

— Брешеш!

Відвідувач, не поспішаючи узяв зі столу гроші, обережно згорнув їх і, ховаючи у кишеню, спокійно додав:

— Ну, я рахую до трьох.

— Товаришу, я ж казав вам...

— Р-р-раз.

— Благаю вас!

— Два.

— В мене жінка, двоє дітей дошкільного віку!..

— Два з половиною.

Білий, наче крейда, секретар блискавкою метнувся до свого пальта, що висіло поруч, і в ту ж мить відвідувач побачив на своїй величезній долоні зім'ятого трояка.

— Ого! — здивувався прохач. — Якщо не помиляюсь, ви даєте мені хабара? Так знайте ж, юначе, що я проти всяких «подяк» і якщо не повертаю грошей, то виключно через свою ввічливість: не хочу образити вас. Отже, на чому ми спинилися? Ага, на двох з половиною. Ну...

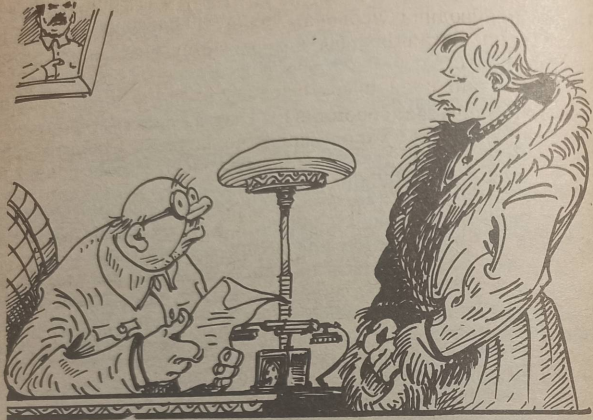
— Ради бога! — захрипів секретар і знову метнувся до пальта.

— Мда, — мугикнув прохач. — Ще п'ять карбованців. Ну, що ж з вами робити, дайте для рівного щоту ще два — і досить. Піду додому. Але пам'ятайте, маестро, якщо моя справа не буде розв'язана через три дні, я піду куди слід і заявлю, що ви дали мені хабара та ще й при виконанні службових обов'язків. Чуєте? Ну, а поки — орезервуар.

І незвичайний відвідувач, кокетуючи, зробив ручкою і хутко вийшов з канцелярії.

ГРАФОЛОГІЯ

— Ану вгадайте, товариші, що перш за все потрібно службовцеві? Слово честі, не вгадаєте. Ну, звичайно, скажете — потрібна увага, хуткість у роботі, раціоналізація. А от і ні, а от і неправда, бо найважливіша річ у нашій роботі — це... гра-фо-ло-гія. Так, так, не смійтеся, громадяни, я не жартую й зовсім одверто заявляю вам, що не будь цієї графології, я давно полетів би з посади до чортячої мами і не був би у вас тепер завкерсправами. А проте почну по черзі. Що таке графологія? Це наука, за допомогою якої можна з письма людини впізнати її характер. Отже, тепер вам, звичайно, зрозуміло, яке велике значення для канцроботи має ця наука.

Пояснюю: з'являється до вас прохач і подає заяву. Ви, навіть не розбираючи змісту, дивитесь на письмо і відразу

впізнаєте характер відвідувача. Наприклад, письмо вам каже: ця людина нервова, значить, заяву треба одразу пустити по інстанціях, бо, в противному разі, можуть бути неприємності.

І навпаки, коли письмо доводить: автор заяви людина м'яка, неенергійна, соромлива, то тут ви вже сміливо можете класти заяву під сукно і поважно кидати: «Зайдіть через місяць». От і виходить, що графологія може з'явитися оловним і могутнім двигуном усієї канцроботи: вона показує вам, як поводитися з відвідувачами, диктує чергу виконання паперів, розподіляє справи на термінові й нетермінові і до архіву. Я навіть дивуюсь, чому графологію не читають на курсах та у вузах, бо це, справді, прекрасна й цінна наука. А проте брехати не буду: із графологією іноді можна «влопатися в історію». Та от зі мною одного разу трапився такий випадок. Приходить відвідувач, подає заяву. Я, звичайно,— на письмо, аналізую: людина безхарактерна, соромлива, боягуз. Прекрасно. «Зайдіть,— кажу,— через два місяці». А відвідувач як розмахнеться та як бацне мене по щіці. «Ах ти,— кричить,— заразо. Думаєш, як я неписьменний, так і той...» Я аж підскочив. «Як неписьменний?.. А заява?» — «Заяву,— каже,— кум написав, та тобі яке до цього діло?» Ну, звичайно, довелось одразу ж пустити заяву по інстанціях.

От і виходить, що навіть така точна наука, як графологія, і то іноді під монастир підвести може. В таких випадках гадаю, треба ще й фізіогноміку знати, з морди, значить, характер определювати.

От боюся тільки, що поки я вивчусь чужі фізіономії читати, як би своєї власної не втратити.

Ох, недаром же старі люди кажуть: «Вік живи, вік учись, а дурнем все одно вмреш». І правда.

ПАВЛО СЕМАФОРЕНКО

Начальник станції з апетитом позіхнув: «І-ех, прориви наші тяжкіє!..» — і сів на траву.

— Дивіться, яка тут краса! — сказав він, зриваючи стеблинку. — Луки наче намальовані... Навкруги квіти, метелики, козявки... А повітря, а сонце! Е-ех, дід Саваоф, створюючи світ, умів-таки працювати! Правда, тепер-от кажуть, що бога начебто зроду не було; ну що ж, будемо називати автора всього сушого природою. Яка різниця?

— Товаришу Семафоренко! — перервав я філософські міркування начстанції. — Все це, безумовно, так, але чому ви й досі не відправляєте швидкий потяг на Харків? Вже майже півгодини стоїть.

— Півгодини? Природа з вами! — махнув рукою Семафо-

ренко. — Якщо й стоїть, то не більше ніж 25 хвилин. Це поперше. По-друге, моя жінка хоче їхати цим потягом на Харків і трохи затрималася вдома. Я так і помічниківі наказав: як тільки Секлетина Нилівна з'явиться на пероні — зараз же давати відхід. Мабуть, затягнулась справа, до куми побігла Секлета про гофре якесь радиться. Та ви не хвилюйтесь: цей поїзд завжди спізнюється на три-чотири години. Це вже його норма.

Я глянув на Семафоренка: мужчина в буйному розквіті молодості й краси. І такому не працювати?!

Між тим Павло Іванович (так звали начстанції) надкусив стеблинку й промовив:

— Да... колгоспник зараз у великому почоті. Але й наш брат, залізничник, теж не пасе задніх, теж угору лізе. Розгорніть газету — про кого там щодня пишуть? Про нас! А скільки разів мого портрета друкували — і перелічити не можна! Прямо народним артистом республіки себе почуваю.

— А що ж саме під портретами писали? — поцікавився я.

— Та різне, — неохоче відповів Семафоренко. — А більше всього — «залізничний головотес». Навіть ініціали — й ті чорти ставили. «П. І.» І знаєте, що мене більше усього ображає? Ніхто ні разу не сфотографував мене в профіль. Так от, обличчям до публіки, скільки завгодно, а в профіль — жодного разу! А в мене ж, гляньте самі, не профіль — барельєф. Ні, немає-таки у наших фотографів справжнього смаку.

— Ну, а як ви реагували? — запитав я.

— На що, на профіль?

— Ні, на такі от ганебні підписи, як залізничний головотес. Мабуть, писали спростовання?

Семафоренко підвівся, й очі йому заблищали ентузіазмом.

— А нащо писати? — майже закричав він. — Хіба ж вони зрозуміють? Хіба ж вони відчувають? Хіба ж вони знають, що це визначає: мінус на мінус дає плюс? Ну їх!

— Як це «мінус на мінус дає плюс»? — не зрозумів я.

— Ну от бачите, і ви не знаєте. А це ж дуже просто.

Слушайте. Зараз на залізницях чимало головотяпства, а може, й шкідництва. Треба з цим боротися? Натурально, треба! Ось я й міркую собі: від укусу гадюки найкращі ліки — це яд цієї ж гадюки. Або ж, якщо перекласти це на нашу залізничну мову, ти мене семафором, а я тебе поїздом. Пояснюю: на кожне головотяпство іншого залізничника я мушу висунути своє зустрічне головотяпство. І все буде гаразд. Пам'ятаєте алгебру: мінус на мінус дає плюс. От і все.

— Пробачте... нічого не второпаю, — широко признався я.

— Тоді я поясню вам прикладом. Зі станції Очеретяна на станцію Овдіївка, не дивлячись на заборону начальника, виїхав машиніст Зубенко. Семафор був зачинений. Але що таке семафор для машиніста з ініціативою? Ніщо! І от повів Зубенко свій потяг на Овдіївку, а з Овдіївки на Очеретяну в цей же час і тою ж самою лінією мусив іти швидкий потяг. Значить, все це закінчилося б жахливою катастрофою, але... всі ми під боком... тьху! — під природою ходимо. Катастрофи не трапилось тільки тому, що овдіївський начальник випадково пустив швидкий поїзд по другій лінії. Тобто головотяпство одного Зубенка привело б до загибелі двох потягів, а головотяпство Зубенка та головотяпство овдіївського начальника дали блискучий плюс. Ну, тепер зрозуміли?

На пероні засюрчав сюрчок; паровоз відповів йому нетерплячим сигналом, і швидкий потяг на Харків вирушив у дорогу.

— Нарешті Секлета все ув'язала й погодила з кумою, — ласкаво посміхнувся Семафоренко. — Нехай собі їде з природою. Тим більше, що й їде-то вона не в приватних справах, а кооперативних: в церобкоопі гадає шовку на блузку дістати. Ну, а кооперація, самі ж знаєте... — І, помовчавши з хвилину, Павло Іванович додав: — А крім того, затримавши відправу швидкого на півгодини, можливо, що я врятував його від Зубенка. Як ви гадаєте?

Я мовчав.

На зборах було все: і сміх у залі, і вигуки з місць, і навіть гучні оплески, що перетворювались на овацію. Але наслідки цього урочистого зібрання були такі сумні, що могли викликати тільки плач у залі.

А почалось, уявіть собі, все як слід.

Спочатку збори проробили норми розподілу бринзи (саме тут був сміх і вигуки з місць: «Скільки за кіло?»).

Потім ухвалили клопотатися перед харчоторгом про додаткову видачу мармеладу (на цю ухвалу припадають гучні оплески) і, нарешті, затвердили звіт каси взаємодопомоги (ні сміху, ні вигуків не було. Навпаки, зала солодко позіхала і нетерпляче поглядала на двері).

І от, коли голова зборів, життєрадісний активіст товариш Лошадь уже збирався весело вигукнути: «Збори вважаю закінченими», — до зали вбіг секретар осередку.

— Стійте, стійте! — несамовито закричав він, ковтаючи котлету (бігав у буфет підкріплятися). — Тут є ще папірець. Я зовсім забув про нього. Товариш Лошадь, оголосіть!

Життєрадісний активіст товариш Лошадь незадоволено скривився, але — робити нічого — оголосив.

Так, мовляв, і так, провадиться засівна кампанія, і взагалі профактив мусить допомагати, а тому «... просимо виділити одного товариша поїхати на село».

Збори завмерли. Бринзо-мармеладні активісти спинили подих. Навіть сам веселий ентузіаст товариш Лошадь помітно зблід.

— Ну що ж? — після довгої паузи нарешті промовив Лошадь. — Раз треба виділити — виділимо. Я особисто пропоную кандидатуру Дурново-Дунайського. Людина він свідома, активна...

І всі присутні, наче за командою, весело піднесли руки вгору. Утримався тільки один — сам Дурново-Дунайський. Він зіскочив на стілець і закричав так, наче йому врізали мармеладно-бринзовий пайок.

— Товариші! — кричав він. — Це чорт зна що! Це, прямо кажучи, інтриги! Як я поїду на село, коли я його зовсім не знаю?! Правда, один раз на селі я був, міняв тітчине піаніно на сало. Але це було тому років сім. А тепер же там інша установка. Колективізація і кінофікація. І знову ж, у мене жінка вагітна...

— Ну що ж, — розчаровано зітхнув Лошадь, — коли людина не може, висунемо на цю почесну роботу іншого.

— Казарницького! — вигукнув хтось.

— Як би не так! — огризнувся Казарницький. — А в кого подагра? А хто членські внески збирає — голландська королева чи я? А хто баланс закінчує — Макдональд чи я?

— Досить, досить, — страждаючи, зморщився Лошадь. — Силоміць тебе ж ніхто не потягне. А може, товариші, оберемо Карпенка Павла?

Карпенко Павло випростався, наче пружина:

— Товариші, обрати мене — це значить всьому колективі виві потрапити на чорну дошку. Я людина нервова, невитримана, люблю випити. Значить, там, на селі, я такого вам наплутаю, що й десять прокурорів не розплутають. Не губіть же своєї репутації.

«Здорово сучий син закрутив!» — із заздрістю подумав Лошадь і запропонував зборам нових кандидатів.

І тут виявилась жахлива картина: в солідному колективі, що складався з 210 веселих і життєрадісних співробітників, не знайшлося жодної здорової людини — один хворів на туберкульоз, другий — на склероз, третій — на апендицит. (Колектив з такою швидкістю розхватав усі популярні хвороби, що бідолашному помбухові — він прийшов на збори останнім — залишились тільки жіночі; але тут йому допомогла класична освіта: він пригадав латинь і заявив, що вже третій рік страждає на «гоноріс кауза»).

Словом, це була не установа, а притулок для стопроцентних інвалідів. Крім того, виявилось, що кожен співробітник виконує в своєму відділі такі важливі функції, що відірви його від роботи хоч на один день — вся розкішна установа з усіма

секторами й філіями з великим гуркотом і дзвоном завалиться і ніколи вже не оживе.

І підвівся тоді старий, випробуваний ентузіаст Блюм, той самий Блюм, що вже три роки картає в стінгазеті всілякі неполадки під грізним псевдонімом Безпощадний. І так сказав Блюм-Безпощадний: «Сором, товариші! Вам пропонують таку цікаву й почесну роботу, а ви від неї — мов чорт від ладану. Так свідомі громадяни не роблять. Кваліфікую це як недооцінку й перегин».

І ще багато гірких слів наговорив Безпощадний: він цитував слова вождів і свою передову в останньому числі стінгазети, він висміював, підкреслював, загострював увагу і робив оргвисновки. Свою гостру промову він закінчив так:

— Щодо мене, то я вважаю за велике щастя взяти на себе прекрасну роль делегата на село, але... (він знизав плечима) завтра я... виїжджаю працювати до Алма-Ати.

Притихлі збори радісно зітхнули, стінгазетний громовець був своєю людиною.

Здається, на цьому можна було б і закінчити, але ні — знайшлися люди, що почали метати на дезертирів перуни і заносити їх на чорну дошку.

А насправді, хіба їх треба було плямувати? Навпаки, їм треба щиро подякувати за те, що вони самі звільнили село від свого йолопського, нікудишнього відвідування.

(3 нотаток провінціального Шаліяніна)

Співав князя Ігоря. Після вчорашнього дуже хрипіло в горлі, а під кінець навіть і «півня» пустив. Директорові пояснив, що це я зробив навмисне, «для ідеології» — хотів мовляв, показати публіці, що князі з перепою завжди хрипіли. «Ох, дивись, каже, як би тебе цей реалізм у калошу не посадив». Брехня — не перший же рік так працюємо.

Співав у церкві колишніх «Сорока мучеників». Кажу «колишніх», бо тепер церкву називають храмом «Сорока двох мучеників», тобто до сорока старих мучеників залічують ще двох нових: попа та диякона. І дійсно — мученики. Справи їхні більше, ніж сумні: аншлагів немає навіть на великдень. Але нічого, сподіваються, що, може, хоч добрим хором публіку приваблять. Платять справно.

Випадково попав на загальні збори (не вистачало трояка на похмілля, так забіг позичити). Обговорювали колдоговір. Слухаю, оголошують пунктик: всім артистам опери категорично забороняється співати в церквах. Ну, тут я вже не витримав.

— Я не згоден, — кричу. — Якщо й забороняти, так тільки тим, хто сильно ідеологічні ролі веде, а мене особисто це не повинно стосуватися. Я й на сцені граю виключно позбавленців: князя Ігоря, офіцера Томського. Ба й більше, я мало не щодня показую в театрі представників культу: в «Аїді» — жерця, в «Борисі Годунові» — ченця, в «Севільському цирюльнику» — патера дон Хозе.

— Це все одно, — відповідають. — Не можна сполучувати радянський театр і церкву.

Я тоді свій головний козир: реалізм. Вивчаю, мовляв, ченців та попів для театру. Засміялися й почали голосувати. Проти був тільки один я.

Співав у «Сорока двох мучеників». Було якось не по собі. Коли виходив, сказав церковній адміністрації про заборону.

Співчувають, але радять продовжувати. «За риск, — кажуть, — ми вам набавимо, а взагалі бог не без милості». Та воно, дійсно, на бога надійся, але... й на спілку поглядай. Ну, та що буде, те й буде — співатиму далі. Брехня, не виженуть.

Співав у «Виновій кралі» офіцера Томського. В антракті в мою убиральню зайшла графиня і сказала, що місцевком робить мені зауваження з попередженням. Графиня — голова місцевкому, а тому, звичайно, не жартує. Невже таки дізналися про «Сорока двох мучеників»? Пив до ранку.

Співав у соборі. Був храм, а тому мене запросили сюди на гастролі. Після вчорашнього в мене була така октава, що я ревів, немов «лев, іскій, кого поглотіти». Сам реву, а в голові думка: «А чи не дізнаються?» — і це до того мене нервувало, що я замість «возведох очі моя», трохи не бабахнув з «Демона» — «Проклятий мір, презрений мір!»

І справді проклятий. Вигнали без жодних розмов. А все місцевком. Ех, «камо пойду от духа твого і от лица твого — камо бегу...»

Співав на базарі «Сербіяночку». Якась старушенція дала копійку, а громадянин з текою, посміхаючись, сказав: «З таким пропойним басом вам би тільки на криласі співати». На криласі! А де ж ти його візьмеш, коли собор під клуб закрили, а «Сорока двох мучеників» — під трамвай, для нової, значить, лінії зносять. Ех, доспівався я, голубок, до самісінької ручки!

Я так замислився, що трохи не увійшов до них у двері. Уявляю, як здивувались би ці люди, побачивши такий заявлений і міщанський спосіб одвідування. І я, розбігшись — гоп-ля! — скочив на лутку, коліном вибив обидві рами і вскочив у кімнату.

— Леді й джентльмени! Мое шанування! — О, я був прекрасний, як тисячі Гаррі Пілів, узятих разом.

Але моя з'ява викликала в усіх, що сиділи тут, м'яко кажучи, деяку тривогу: друкарка зомліла, а головбух з переляку почав говорити по-німецькому.

Я стрибнув на конторку і махнув паличкою.

— Джентльмени, заспокійтеся! Дон Педро нікому не зробить лиха. Де директор?

Десяток тремтячих рук вказали на людину, що стояла коло дверей. Вона наче скам'яніла, витріщила на мене очі і, намагаючись щось сказати, даремно хотіла виплюнути з рота цигарку.

— А я до вас! — інтимно підморгнув я. — На хвилинку, — і, граціозно стрибнувши з конторки на «Ундервуд», з «Ундервуда» на стіл, а відтіля, скориставшись з голови головбуха, як з трампліна, я чудесним сальтомортале поставив себе поруч директора.

— Мілорд, — почав я, схиляючи голову, точнісінько як Мілтон Сілс у «Золотій лихорадці», — дозвольте мені...

Тут директор раптом знову придбав дар слова, він скажено виплюнув цигарку й закричав:

— Мовчіть... Я нічого не дозволю божевільним! Іване, Юхиме Степановичу! Чого ж ви дивитесь?

— А-а!.. — закричав і я. — Так ви так? Так знайте ж, джентльмени, що Чорний Корсар нікому не дозволить ображати себе.

Ось! Ось! Ось!!!

Боже мій! Я був прекрасний, як Гаррі Піль, дужий, як

Маціст, спритний, як Фербенкс, невтомний, як Річард Толмедж плюс Хетчисон і Албертіні.

Я боксував (з Іваном), боровся (з Юхимом Степановичем), їздив верхи (на одному й другому), фехтував (рахівницею), кидав (прес-пап'є)...

О, це були чудесні кадри, порівняно з якими всі «Чорні коверти» і «Срібні шарфи» здавались жалюгідними культур-фільмами. О, як мені шкода, що всього цього не можна було сфотографувати.

Але директор чомусь інакше думав про все це, він повис на телефоні й істерично кричав: «Швидше! Швидше!»

«Господи! — думав я. — Може, він викликає сюди кінооператора... О, коли б!»

Та ба. Ця нечутка людина викликала міліцію. Правда, за годину пізніше мене справді сфотографували і навіть двічі, але це не справило мені приємності.

Даремно я запевняв, що прийшов до цієї установи тільки з метою подякувати за те високе художнє виховання, що дала вона мені за ці десять років. Мені не вірили: а навіщо ці ідіотські стрибки, бійка...

Господи, та я ж хотів говорити з ними мовою їхніх любимців.

Не винен же я, що мене не хотіли зрозуміти.

Та ба! Нічого не допомогло, і рука агента байдуже зареєструвала нову справу: «Про хуліганство у приміщенні фотокіноуправління 20 жовтня цього року».

(Трагічна гумореска)

Адольфус Жмені дуже нещастило. Все життя він мріяв бути письменником, але з його героїчних спроб нічого не виходило. Вирішив тоді Жменя перекваліфікуватись і пішов у суд працювати діловодом.

О, як йому було дивно і неприємно читати незграбні акти про «мертві трупи» і протоколи «про нанесення образи мітлою».

— Що за мова! — жахався він. — Хіба так треба писати?

О, дали б йому — він би так обіграв і «мертве тіло», і мітлу, що позаздрив би і сам Антон Павлович Чехов.

І одного разу він не витримав.

До його рук потрапив якийсь протокол судового засідання. Судили когось за вбивство своєї нареченої.

Він із захопленням прочитав усю справу.

— Дуже сюжетна штука! — сказав він по закінченні. — А головне, все є, що потрібно для роману: і зав'язка, і розв'язка, і колізія. Словом, задум непоганий. До того ж, і типаж яскравий, і дія напружена. От немає тільки жодного пейзажу, жодного клаптика природи. Ну і мова, звичайно, сукняна. Ех, який роман з цього матеріалу зашпандорити можна! — І слина тонкою смужечкою потекла по підборіддю і впала на протокол.

Жменя зітхнув і, взявши аркуш чистого паперу, написав: «Копія».

Спочатку все йшло як слід, але як тільки Адольф дійшов до свідчення підсудного, він зупинився. Ну в самому разі, чи можна так бездарно записати зізнання, як зробив це секретар!

«Підсудний Іващенко показав: в ніч на третє липня, приблизно о дванадцятій годині, я вийшов з хати. Було поночі. Щоб боронитися від собак, я виламав з тину добру

ломаку і пішов до своєї нареченої, колгоспниці Василюки Рудь».

Це ж пролог до романтичної трагедії! Це ж дуже вигірше місце!

А в протоколі що? Мочалка, нудота. Ні, тут треба дещо виправити. Я покажу їм, як треба писати!

І, закресливши слова протоколу, Жменя хутко написав: «Молодий вбивця, обвівши зал суду своїми блакитними очима, двічі кашлянув і тихим приємним баритонем почав: «Була темна липнева ніч. Зірки, наче сигнали з невідомих маяків, дивились на землю. Десь гавкали собаки. Вітерець доносив з болота квакання жаб та крики перепілок. Пахло м'ятою».

Дві години писав Жменя. Особливо ретельно опрацював він кінець зізнання. «В протоколі велика неув'язка, — думав «письменник». — Дія відбувається на селі, а класової боротьби не видно; обов'язково треба щось додати». І він написав: «Я не вірив своїм очам. Як? Моя Василюка, моя люба, кохана колгоспниця, — і в обіймах іншого? Та ще в яких обіймах: класово-ворожого елемента! Да, да, товариші судді, її голубив і цілував відомий підкуркульник Грицько Цвях. Моє батрацько-середняцьке серце не витримало: я стиснув обома руками ломаку і з криком: «Руки геть від колгоспного майна!» — хотів ліквідувати Грицька як клас. Але я не розрахував удару — і моя наречена, наче сніп з комбайна, впала на землю. Десь голосно і весело тьохкав соловей. Пахло м'ятою».

Другого дня Адольфа Жменю вигнали.

(Розділ з ненаписаного роману «Батьки та діти»)

Вечірка була в розпалі.

Відповідальний зйомщик квартири Модест Сергійович вже скинув піджака й під танцюристі звуки патефона почав показувати фокуси — вірна ознака, що випито вже як слід.

Законна дружина зйомщика Віра Семенівна не могла підвестись з місця (а треба було готувати чай) і, витираючи рукавом спітніле обличчя, весь час тихенько сміялась, сама не знаючи чому.

І от у цю блаженну хвилину хтось з гостей зиркнув у вікно й сказав:

— О, Петько ваш іде. Ач як виріс — справжній кавалер.

Модест Сергійович здригнувся, і його «волшебні» карти посипались на підлогу.

— Петько? — перепитав він і, наче тигр, стрибнув до столу. — Ховайте горілку! — трагічним шепотом наказав він. — Мамашо! Чуєш? Петько іде!

Хазяйка підвелась, наче на шарнірах.

— Ой лишенько! Ховайте горілку, люди добрі. І вино, вино — теж...

— Вино — нічого, — хвилювався Модест Сергійович, бігаючи по кімнаті. — Проти вина Петя нічого не має, а от горілка, горілка... І скільки ж у нас цих проклятущих пляшок! За тиждень не переховаєш. Ану, мамашо, глянь у вікно, де там Петько?

— Витирає ноги, — поінформувала мамаша.

— Ну, значить, встигнемо, — радісно засміявся Модест Сергійович. — Карафку давайте сюди, я її за картину, а ту пляшку становить під канапу. Так. А ти, мамашо, сядь у куточку, щоб чверті не було видко. Здається, все.

Відповідальний зйомщик не докінчив: двері розчинилися, і в кімнату увійшов Петя. Він був у білій блузці і чорних коротеньких штанцях; червона піонерська краватка задержувато стовбурчила на його грудях.

Мовчки хитнувши гостям головою, піонер уважно подивився на стіл і вийшов у другу кімнату.

— Нічого не помітив! — радісно зашепотів Модест Сергійович. — Ні горілки, ні... Слава тобі...

— Тату! — залунало з кімнати сина. — Можна тебе на хвилинку?

— Да, такий не помітить, — сказала мамаша. — Крізь землю баче.

— Ну, тепер буде наганяй! — зітхнув Модест Сергійович і, одягнувши піджака, пішов до сина.

За десять хвилин він навшпиньках повернувся до гостей.

— Ну як? — поцікавилась мамаша.

— І не питай, — махнув рукою Модест Сергійович. — Так відчитав, що прямо ну. Пляшки, каже, поховав, а провентилювати кімнату забув. Як у корчмі повітря. А ти ж, каже, обіцяв мені не пити.

— Доведеться чистої горілки не держати, — резюмувала мамаша. — На померанці настоювати треба.

— Або ж на лимоні, — додав Модест Сергійович. — Тоді алкоголем менше тхне.

— Перцівка теж не видасть, — порадив один з гостей.

— І то правда, — погодився Модест Сергійович. — Вік живи — вік учись. Ех-хе-хе... А тепер, дорогі гості, перейдемо в кухню; Петя зараз за уроки сяде, так щоб той... не заважати. Та і нам там зручніше буде — горілку докінчимо. Ну, з богом.

І ватага гостей на чолі з хазяїном, що обережно ніс під полою пляшку, навшпиньках рушила до кухні.

А на дверях сусідньої кімнати стояв Петько і мовчки з докором хитав головою.

Розділ перший

Спочатку, звичайно, була доповідь про міжнародне становище, далі йшла позачергова заява завідувача кооперативної крамниці про те, що щури знищили 50 метрів мануфактури, а потім почалося найголовніше.

Голова сільради урочисто вивів на сцену Семена Сидорчука і голосно проказав:

— Цей громадянин, товариші, не дивлячись на свої сорок три роки і не чекаючи культурного походу, добровільно й самостійно, за допомогою тільки свого піонерського сина Хведька ліквідував неписьменність. Тепер, товариші, однією письменною людиною в світі стало більше. Будемо ж сподіватися, що ця людина всі свої знання віддасть на користь рідному селу й буде зразковим активістом. Вра!!! Тричі «вра» шановному товаришеві Сидорчукові!

І під гучні оплески голова підніс майбутньому діячеві подарунок — книжку «Полезный лечебник, или 300 необходимых советов, как убережь скот от ящура».

Крім цього, піонерський загін обрав Семена Сидорчука почесним піонером, секретар сільради оголосив клопотання перед вищими органами про надання Сидорчукові звання ударника праці, а пожежна команда свою єдину пожежну бочку назвала «бочкою імені тов. Сидорчука».

Розділ другий

З того дня, власне кажучи, і почалося...

— Товариші, я пропоную обрати Семена Сидорчука головою санітарного догляду. Людина він хороша, а головне, письменна.

— Степане Карповичу, де б нам для КНС технічного секретаря знайти?

— Та господи ж! Візьміть Сидорчука Семена. І соціальне

становище в нього підходяще, і, знову ж, письменний...

С л у х а л и: Доповідь секретаря осередку про втягнення селянського активу в кооперативну роботу.

У х в а л и л и: Висунути в члени правління, як чесну й письменну людину, Семена Сидорчука.

— Кого б це нам до міста за посівним зерном відрядити?

— А, звичайно, Сидорчука. Він же письменний. Відразу все знайде і взагалі не підкачає.

— А я, Семене Івановичу, до вашої милості. Листа оце від синка одержала. Може, прочитали б. Я ж неписьменна, а ви ж той...

Розділ третій

Три місяці крутився наш Сидорчук між комітетами, комісіями, товариствами, осередками. Три місяці письменний бідолаха секретарював, доповідав, ув'язував, підписував, відповідав, заповнював чужі анкети (письменний же), читав уголос чужі листи. Нарешті не витримав і...

Розділ четвертий

«До Н-ської сільської Ради.

Не маючи більше змоги й надалі нести таку популярність, прошу мене з цього числа вважати за неписьменного.

Семен Сидорчук».

А де ж мораль, кажете? А ось: крути, та не перекручуй. Або ж — як люблять казати наші фейлетоністи — не перегибай палки.

ПРО БЛОЩИЦЬ

(Н а р и с)

1. Коли одного старогрецького академіка запитали: який хижак, на його думку, найстрашніший, — він одразу ж відповів: «Блощиця, бо вона годується виключно людським м'ясом».

І справді: найлютіші звірі — лев та тигр — снідають п'яненським місіонером або ж рибалкою-негром тільки тоді, коли поблизу немає підходящого буйвола або антилопи.

А блощиця ні: поставте біля ліжка найкращі котлети «деволяй», найсмачнішу гуску, найапетитніше порося — все одно блощиця полізе не на стіл, а на вас, бо — повторюю — вона може годуватися тільки людським м'ясом.

2. Всі хижаки підлягають дресуванню: лева можливо привчити запалювати примуса, тигра — грати в пінг-понг, крокодила — співати «Сербіяночки». Навіть блощициних родичів — бліх — і то можна навчити різних фокусів та штук, а от блощиць — ні. Це — єдина тварина в світі, що зовсім не визнає дресування; більш того — вона не підлягає навіть гіпнозу. Її нічим не можна примусити заснути: робіть над нею які вам завгодно «паси», читайте їй які завгодно доповіді — все одно вона не зморгне й оком.

3. Далі — і це найжахливіше — блощиця нічого не боїться. Лева, леопарда, горилу можна злякати пострілом і навіть просто криком; а от спробуйте злякати блощицю. Візьміть нагана, кулемета, «цар-пушку» — жарте скільки вам влізе під самісіньким блощициним носом — і що ж? Вона навіть не зверне на вас ніякої уваги. Може, ви гадаєте, що блощиця хоч трішки зважає на посаду, «званіє» своєї жертви? Нічого подібного. Обкладіться хоч з голови до п'ят мандатами та довідками, що ви і член контрольної комісії, і в партії з 1917-го, і посада ваша — черговий директор, все одно. Ви прокинетесь ранком весь покусаний блощицями, як і кур'єр.

4. Наука й техніка безсилі боротися з блощицями. Всі ці

«далматські порошки» та «рідини від блощиць», якщо й допомагають, то тільки їх винахідникам. Блощиці ж після кожної маніпуляції робляться ще злішими і нахабнішими. Читач, звичайно, запитає: ну, а якщо їх просто бити? Зайве й небезпечне полювання. В цих хижаків, мабуть, існує звичай кривавої помсти, а тому після вбивства хоч одного свого приятеля, вони жорстоко мстяться: цілими колективами вилазять із своїх житлокоопів і, в порядку змагання, починають вас їсти. І навіть тоді, коли вам наче пощастило забити всіх своїх дорослих ворогів — не радійте: в ліжку, в ліжнику, стінах, роялі ще залишилася «достойна зміна», яка завтра ж вами добре і повечеряє.

5. Про те, що блощиця «бич» трудящих, не треба, взагалі, і казати. Це відомо всім. Я наведу тут тільки прикрі факти. В одному сельбуді блощиці виявили таку активність, що за одну ніч повністю з'їли агронома, залишивши на подушці тільки пенсне та золоту коронку від зуба. Добре хоч собака з каррозшуку одразу ж «обгавкав» товсту блощицю, що лізла по стінці, а то бідоласі-завідувачеві й досі б довелося паритися в бупрі.

В іншому місці — в театрі — під час шефської вистави блощиці до того насіли на суфлера, що нещасний не витримав і з криком «рятуйте!» вискочив з будки на сцену.

6. Який жаль, що боротьбу з блощицями провадиться в нас, як і за часів царату, кустарно і неорганізовано. А пора б уже, кому слід, про це подбати.

Р. С. Шановні читачі! Можливо, що я тут і переборщив, можливо, що я дійсно, як кажуть, «згустив фарби». Але, слово честі, я не сплю через блощиць уже третю ніч, а тому зрозуміло, що в цьому гострому питанні я навряд чи можу бути об'єктивним. Та й мало того, що я не спав, тобто потерпів фізично, я ще й не написав потрібної для «Червоного Перця» гуморески, тобто потерпів і матеріально. І от, щоб хоч як-небудь собі компенсувати, я й вигадав цей нарис. Та й справді: якщо «винахідники» годуються іноді блощицями, то чим гірший від них журналіст...

БЕЗСМЕРТЯ

Правду сказати, я не пам'ятаю, хто почав перший: можливо я, а можливо й Петя. Скоріш всього, що я, бо скільки б ми не випили в той день, а, держачись за ринвар, я ще міг вільно триматися на ногах і досить приємно співати «Сербіяночку». А от Петя в цей же час дійшов «до точки»: сидів прямо на панелі і, дивлячись на мої калоші, тихесенько сміявся. Так що, — повторюю, — скоріш всього почав я. Закінчив це я, мабуть, «Сербіяночку» і кажу:

— Петю! Друже мій сердешний! От ми з тобою випили і викаблучуємось. А що буде з нами завтра?

— Будемо похмелятися, — відповідає.

— Ну, а післязавтра?

— Якщо будуть гроші, знову вип'ємо!

— Та я не про це. Ну, завтра, післязавтра, може, дійсно, вип'ємо; ну, а далі, далі, — кажу, — що з нами буде? Ну, через місяць, через рік, через десять років, нарешті?

— Через десять років? — питає. — Ну, звичайно, помремо.

— Ну от, бачиш, помремо, а, мабуть, через три-чотири дні нас вже ніхто і не згадає. Образливо це дуже, Петю. Живеш, працюєш...

— А ти що ж хотів? — питає Петя.

— Ну як, що? Щоб люди про нас пам'ятали, згадували. От, мовляв, жив у 1929 році Павло Ганчірка. Гарна була людина, царство йому небесне. Розумієш, Петю, я хочу і після смерті жити в серцях людей. Хочу безсмертя.

— Хм... — мугиче Петя. — Це, дійсно, приємно: вмер, а живеш. Безсмертя, — каже, — дійсно гарна річ. Тільки як же дійти до нього?

Замислилися ми: дійсно, як?

— Читав я, — каже нарешті Петя, — в якомусь календарі, що один грек, щоб навіки прославитися, спалив церкву святої великомучениці Діяни.

— Що ж, — кажу, — це засіб не з поганих, але ж за тих часів спалити церкву — це значить знищити очаг з опіумом, а тепер, — кажу, — навпаки: що не церква, то майбутній клуб. Спалиш — тільки матюками згадуватимуть. Не підходе.

— Ну, тоді, — каже Петя, — треба зробити так, щоб про нас що-небудь у газетах надрукували. Ну, наприклад, хоч в «списках п'яниць, що затримані на вулиці». Розумієш: через сто-двісті років розгорне хто-небудь в книгозбірні газету й читатиме: «Павло Спиридонович Ганчірка і Петро Юрович Сивенький, будучи «під градусами...»

— Це, — кажу, — дійсно, добре, коли про тебе пишуть і тим самим заносять, так би мовити, на скрижалі історії, але було б ще краще, коли б ми самі що-небудь написали. Ну от, наприклад, як Грибоедов. Сто років тому як вмер, а й зараз і портрети, і статті різні.

— А знаєш що, — пожвавив Петя. — Давай і справді щось напишемо. Та їй-богу!

— Згода, — кажу. — Добре б нам, Петю, цілу книжку вшкварити. Роман який-небудь, повість. В тебе олівець є?

— Та ні,— відповідає. — В півній загубив.

— Ну, тоді ходімо до церобкоопу. Купимо паперу, олівця і напишемо.

Підняв я Петю, пішли. Заходимо до крамниці, стаємо в чергу. А Петя мене за пальто — смик.

— Дивись,— каже,— прямо наче для нас повішано і олівець, і папір безплатний, і знову черги ніякої.

— Про що ти? — питаю.

— А ось,— каже,— книга для скарг теліпається. Давай туди яку-небудь скаргу накрутимо. Як в газетах. А то можна й віршика. От і зробимо «пробу пера».

Ну, беремо це ми книжку, примошуємось на прилавку й міркуємо — про що ж починати? А завідатель — зараза:

— Здається,— питає,— ви під градусами, громадяни?

— Коли й напилися,— кажемо,— по-перше, не на кооперативні кошти, а на свої власні, а по-друге — ми взагалі без градусів не пишемо: це дає нам натхнення.

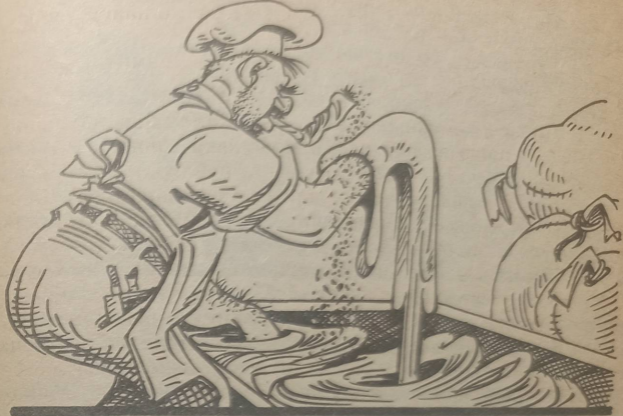
— В такому разі,— каже завідатель,— я мушу відібрати у вас книжку.

— Як?!! — кричимо. — Всюди гасла: «Книжку масам», а ви її в нас з рук вириваєте... Перешкоджаєте самодіяльності!! Та, може, з нас такі пролетарські письменники вийдуть, що нам після смерті пам'ятника поставлять, а ви...

Одне слово, розбалакались: завідатель нас з крамниці випроваджує, а Петя все намагається по морді його влучити. Ну, закінчилось діло, звичайно, в районі: затримали нас «до протрезвлення». А другого дня, як газету розгортав, так, вірите,— аж руки тремтіли: невже ж,— думаю,— «обезсмертили» нас, надрукували прізвища. Це ж буде сором на весь Радянський Союз. Аж ні: про нас ні слова, обішлося таки.

«ХЛІБНА СПРАВА»

Зав хлібопекарні метнувся до пекаря.

— Макаре Степановичу! Знову публіка скаржиться. Хліб, кажуть, ні к чорту.

Макар Степанович, не поспішаючи, висякався в свій «спецодяг» — білий хвартух — і поволі, солідно відповів

— Хліб у мене, Семене Ігнатовичу, завжди вищої якості, а коли хто через свою несвідомість скаржиться — не звертайте уваги. Брешуть, сволочи!

— Як же брешуть, коли в пекльованому хлібі, наприклад, така скоринка, що її й голоблею не проб'єш, а м'якушка — хоч вікна замазуй.

— Ну і що з того, — знизав плечима Макар Степанович, — замазка теж грошей коштує, а щодо скоринки, так їм же, чортам, краще: хліб довше їстиметься. Режим економії, так би мовити...

— Ну, а сірий хліб чому у вас такий невдалий: і на смак кислий, і тютюном відгонить?

— Що кислий, то це юринда. Він у мене завжди такий — час вже покупцеві до цього й звикнути, — а що тютюном відгонить, так це, дійсно, як кажуть — «не позор, а нещастя».

— Що ж таке трапилось?

— А те, що цілу пачку «Кремінчуцької» в тісто замісив.

— Та як же це ви так?.. А тепер от публіка кричить і мені тим хлібом в морду кидає.

— Та їм, іродам, добре кричати, а тут, може, ціла чвертка ні за що пропала. Лежала вона у мене на столі, а я візьми та й виклади на неї тісто, ну й замісив.

— Ви б обережніше з куривом, Макаре Степановичу, а то на тому тижні цілого недопалка ледве в булку не запекли...

— А ви думаєте, покупець не зрадив би? Ще б як. Там же, мабуть, тютюну на цілих п'ять затяжок лишилося.

— А якби некурящому попалося? Взагалі, Макаре Степановичу, підтягніться трохи. Та у вас же іноді й хороший хліб виходить, чому б вам завжди такий не випікати?

— Ач, який швидкий, — посміхнувся хлібний спец, запалюючи «собачу ніжку». — Наша справа, брат, великого вміння й фантазії потребує. Тут все впливає: і в який день тісто замісив, і з якою молитвою у піч посадив... Знову ж — і душевний настрій треба на увагу брати. Одне слово, брат, — це ціла наука. А хіба ж за всім услідкуєш?

— Та воно, звичайно... — почухав перенісся зав. — А тільки хліб у нас, дійсно, не дуже. Хоч і соромно признатися, а не можу я його, грішний, їсти.

— А ви думаєте — я можу? — відгукнувся Макар Степанович. — Чорта лисого! Завжди хліб в іншій пекарні купую. Та воно й зрозуміло: хіба ж ми для своєї потреби випікаємо? Ми ж на продаж...

ШЛЮБ ПО «РОЗЩОТУ»

Деякі громадяни й навіть дамочки скаржаться на те, що в наших установах без тяганини не можна й кроку зробити. Це, звичайно, так, не заперечую. Тяганина в нас, справді, перевищила, як кажуть, «довійський рівень». Але ж мушу вам сказати, шановні товариші, що бувають випадки, коли й тяганина має свої світлі сторони, коли й вона приносить людині велику користь.

Думаєте, брешу? Так слухайте.

Надумав я одного разу одружитися. Підвернулась мені, знаєте, гарненька громадянка. Безробітна, правда, але нічого, — гадаю, — не зігнусь.

Ну, умовився я, звичайно, про день реєстрації.

Поголився, позичив у приятеля нові штани в смужечку і під ручку з нею приходжу до загсу.

Пояснюю: розум — добре, а два — ще краще; крім того, обридло вже самому примуса запалювати, одне слово, зареєструйте законний шлюб по радянському обряду, а якщо гербовий видаток треба — то я не проти. Дивлюсь — стрільнула реєстраторша своїми оченятами на мене, на неї, подивилась у наші документи та й каже:

— Відносно гербового подажку особливо не турбуйтеся, бо його ми і без вас стягнемо, а щодо вашого посвідчення, то воно не дійсне: підпис неясний і печатка крива.

— Вибачте,— кажу,— громадяночко! Я, звичайно, проти вашого бюрократизму нічого не маю, бо я не легка кавалерія, а, навпаки, робітник важкої індустрії, але ж все-таки ваші слова мене ображають. Ви от кажете: «Документ недійсний»! Але це посвідчення вашого ж району. Тиждень тому як одержав.

— В такому разі, пробачте,— каже реєстраторша,— не пізнала своєї печатки. Ну, та ви не радійте, я, може, в документах нареченої що-небудь знайду. Ну, так і є! Вас як звуть? Єлена Александровна, кажете? А тут ініціали «О. О.» стоять.

— Та це ж однаково,— сміюся,— російською мовою «Єлена Александровна» буде, а українською — «Олена Олександрівна». Розумієте?

— Так, по-вашому,— питає,— ім'я та по батькові можна перекладати?

— Ну, звичайно.

— Ану, в такому разі, перекладіть,— каже,— таке ім'я: «Аманул-хан-Бек».

— Та це ж турецьке,— кажу.

— А-а,— аж підскочила реєстраторша. — А рівноправність нацменшостей? А нацполітика? І це на дванадцятому році? Ідіть, товаришу, і без належних документів не з'являйтеся.

Два місяці трохи не щодня бігав я до загсу, таскаючи з собою все нові довідки, але ж все було не так. Бігав я, бігав,— нарешті, плюнув і... одружився з реєстраторшою. І що ж ви думаєте? Я щасливий. По-перше, щасливий тому, що моя жінка не сидить у мене на шиї, а має свій власний постійний заробіток, по-друге — якщо в мене народиться дитина, то вона буде зареєстрована без ніякої,— чуєте, — без ніякої тяганини. А це що-небудь та значить, шановні товариші. Вірте досвідіві.

ПЕРШИЙ ЛИСТ

«Дорогий Петю!

Повідомляю тебе про новину: через ідеологічне розходження з ЦК я вийшов з партії. Правду кажучи, з їх розходженням я ще міг би миритись, але вони нізащо не хотіли миритися з моїм, і я був змушений повернути свій партквиток. Ти, звичайно, запитаєш: а що ж тепер станеться з соціалістичним будівництвом? Йй-богу, не знаю. У всякому разі, я певний, що справа з світовою революцією затягнеться без мене на багато, багато років. Ну що ж, нехай вони в цьому обвинувачують тільки себе, я тут ні при чому.

Тепер поговоримо про діло. У зв'язку з тим, що я скоро, мабуть, покину «Тьхутрест», твоєму дядькові навряд чи можна буде залишитись у нас; я, звичайно, спробую перекинути його на периферію, але що з цього вийде — ручатися не можу.

Як у тебе справа з хлібозаготівлями? В мене, слава богам,

нічого: насушив поки що п'ят лантухів сухарів та ще один прохач з провінції обіцяв привезти подарунок: три пуди «крупчатки». Словом — на великдень без пасок сидіти не будемо. Звичайно, я, як авангард і член ВКП, проти цього релігійного опіуму, але ж ти розумієш, коли цей опіум та стоїть поруч зі слив'янками, запіканками та іншими дрібно-буржуазними забобонами, то нашому братові дуже важко боротися за новий побут.

Знову ж — і жінка; ти знаєш: вона дочка благочинного і без цього ніяк не може. Крім того, якраз на жіноче свято я дав їй чесне слово комуніста справити великдень як слід, а тому, зрозуміло, я не можу порушити свою обіцянку і тим самим дискредитувати партію, членом якої я перебуваю ще з 1928 року. А до того ж паски ми робимо самі: жінка, значить, доглядає, а я місю.

Щодо грошей, то їх у мене «як кіт наплакав», і зараз я дуже жалкую, що цими днями купив жінці каракулевого сака: як-не-як, а триста карбованців мені тепер не зашкодили б. А тут ще, наче навмисне, просадив у карти 150 державних. Одне слово, становище моє бамбукове: немає ані сантимата. А вони ще обвинувачують мене «в обростанії» — на мою ж думку, в мене, навпаки, дуже велике «похуденіє», і вчора, наприклад, щоб відсвяткувати день янгола дружини, я був змушений однести до ломбарду нову шубу.

До речі: де зараз Вірка Шубіна? Як вона почуває себе після аборту? Як побачиш, скажи, щоб не приїздила: влаштувати її ні в якому разі не можу — сам з першого квітня буду безробітним.

Ти уявляєш, Петю: я, старий марксист і енгельсист — буду безробітним?!

Де тут логіка? Де справедливість? Де пролетарський підхід?

Бідна, бідна революція!

*З колишнім компривітом,
марксист-одиначка І. П.».*

САТИРИК МИМОВОЛІ

— Ну, товариші,— сказав секретар редколегії Дулін,— останнє число нашої стінгазети мусить бути на «ять». По-перше, як це не дивно, воно виходить своєчасно, по-друге — матеріалу в ньому хоч завались і втретє — я вигадав одну штуковину, що, безумовно, пожвавить газету. І секретар витяг з кишені купу паперових шматків з намальованими віньєтками, а в них кольоровими олівцями були написані різні слова.

— Це назви до наших заміток,— пояснив секретар. — От, наприклад: «Навіщо брехати?» до передовиці про китайську ноту, «Що гадає робити місцевком» до замітки про культуроб-

ту, «Ось що буває з п'яницями» до протиалкогольного нарису. Ну і далі: «Дайош паперовий лом», «Всі до Автодору» і таке інше. Здорово?!

— Та воно, дійсно, гарно, — ствердив голова редколегії Нечипай. — Кольорові художні заголовки, звичайно, будуть, так би мовити, підкреслювати зміст заміток і взагалі дадуть газеті приємний вигляд. Знову ж, і друкарці менше роботи

— Значить, подобається? — запитав секретар. — Ну, от і гаразд. А то все кажуть, що редколегія нічого не робить. А це ж, звичайно, образливо: тут думаєш, стараєшся...

— Так то воно так, — зітхнув один із членів редколегії, — а от погано, що в нашій газеті нема нічого викриваючого. Що у нас, хиб немає, чи що? Та їх скільки завгодно: місцевком спить, директор п'є...

— Тихше, тихше! — замахав руками секретар. — Не дай же бог хто почує. А щодо стінгазети, то й не думайте. Навіщо ми будемо сваритися з адміністрацією і місцевкомом. Це ж буде справжня демагогія, склака. Ні, товариші, на мою думку, для керування стінгазетою потрібні тільки три речі: обережність, обережність і обережність. А береженого, як кажуть, і бог береже.

— Та воно й дійсно, — відгукнувся Нечипай, — посваришся з ким не треба, так швидко й на біржі праці опинишся.

— Я ж і кажу, — хитнув головою Дулін. — Ну, а зараз доручимо нашому голові змонтувати увесь газетний матеріал і вивісити в коридорі. Згода?

— Так я, той... — почав було Нечипай, — на мене чекають...

— Нічого, нічого, — одрізав Дулін, — ти й так в нас тільки для меблів. Не будь же свинею — не відмовляйся. Та дивись, змонтуй як слід, там у нас малюнки, фота, так ти того... Не підкачай. Ну, ми пішли.

— Оце, дійсно, не було печалі, — почухав потилицю Нечипай, коли всі вийшли з кімнати. — О сьомій на мене чекає Лідуся, а я мушу поратися тут з цією проклятою газетою. Ех!..

Він взяв ламальовані заголовки й почав їх хутко розкладати по замітках.

— Оця, значить, сюди, для передовиці, оця сюди... хм, а як же далі? От біда! Той дурень хоча б нумерами перемітив, а то виходить, до кожного заголовка відповідну замітку шукай. Це ж, значить, треба трохи не все читати. Та це ж не менш як на годину, а зараз... Господи, вже без чверті сім. Я спізнюся... Що ж його робити? Ех, була не була! — Нечипай ухопив кляйстер і з швидкістю блискавки почав наліплювати на дошку заголовки, а під ними примощував дописи, що найперше попадали під руку.

Другого дня, коли Нечипай прийшов на роботу, товариші зустріли його дружнім реготом і гучними оплесками.

— Ну, брат, і сатирик же ти! Прямо здохнути можна. Ач, як протягнув усіх, навіть директора не злякався. Оце, дійсно, стінгазета...

А Дулін, білий, як крейда, відтяг його у куток і, цокаючи зубами, прохрипів:

— Ти що ж це, збожеволів, чи що? Та взагалі як же ти без нашої згоди насмілився? Яке ти мав право?

— Та в чому річ? — захвилювався Нечипай. — Я нічого не розумію.

— Не розумієш?! Так іди почитай, йолопе, — і секретар силоміць потяг Нечипая в коридор.

А в газеті було таке: сповіщення місцевкому про те, що вживають заходи для поліпшення культроботи, називалось. «Навіщо брехати?», фото «Контора за роботою» — «Дайош паперовий лом» і навіть замітка про хворобу директора мала назву: «Ось що буває з п'яницями».

Голова редколегії пробіг очима декілька рядків і непри- томний впав на руки секретаря.

А другого дня нашого героя було звільнено «за демагогію, склоку й антисемітизм». Місцевком не заперечував.

День був чудовий. Бадьоре, весняне сонце грало своїми зайчиками на сотнях блискучих вітрин, кокетуючи заглядало під шляпки гарненьких жінок і, мов розбишака-школяр, навіть... лоскотало в носі постових міліціонерів, примушуючи їх кожну хвилину морщитись та чхати. Та що там постових — навіть начальників і директорів не боялося веселе, весняне сонце. Воно заходило без докладу до їхніх кабінетів, танцювало на наманікюрених ногітках особистих секретарш, бронзових чорнильницях і портретах вождів; потім, наче щось пригадавши, раптом перекидалось до загальної канцелярії, де і розсипалось тисячами бризків на лисинах головбухів та новеньких блискучих «Ундервудах».

За одним з таких «Ундервудів» сиділа героїня весняного оповідання — Оленка і, нудьгуючи, одним пальцем вибивала: «Філь-де-перс... Філь-де-перс...» Просто кажучи: вона мріяла про фільдеперсові панчохи, прекрасні панчохи з двійними п'ятками і чудовим, тонким швом.

Цього ж вечора за чаєм Оленка сказала батькові:

— Тату, я бачила в пасажі фільдеперсові панчохи: двійна п'ятка, шов і стрілки. Розумієш, яка це музика?

Оленчин батько нічого не розумів у музиці, а тому сухо запитав:

— Скільки?

— Юринда. Всього червінець.

— Дорога музика, — і, даючи зрозуміти, що питання вичерпано, батько заклав газетою.

Вночі Оленка плакала.

«Доведеться, мабуть, звернутися до Сержа», — вирішила вона.

— Сержику, зараз в пасажі продаються чудові панчохи. Розумієш: справжній фільдеперс, двійна п'ятка і шов. І коштує це таку юринду, що ти навіть не повіриш — десять карбованців.

Серж, мимоволі пригадавши, що зараз в його кишенях «віють вітри», промимрив:

— З п'ятками, говориш... Це, дійсно, дешево...

— Сержу, любий! Купи мені ці панчішки. Я буду така рада.

— Добре, добре, моя кохана, — відповів Серж. — Через день ти вже матимеш цей подарунок. — А про себе подумав:

«Піду до Жмені: він старий приятель і повинен мене виручити».

— Сашко! Двадцять карбованців — або ж ти свиня і падлюка.

Жменя поволі почухав перенісся, подивився на Сержа, почухав потилицю і, не поспішаючи, сказав:

— Завтра, о дванадцятій.

Цього ж вечора Жменя, сидячи у своєї приятельки Фендрикової, казав:

— Мені до зарізу потрібно сорок карбованців. Розумієш, о десятій годині ранку гроші вже мусять бути в мене.

— Сашко, коли ж я тобі відмовляла? Завтра ж вранці я надішлю.

Коли Жменя пішов, Фендрикова подзвонила до... Оленчиного батька.

— Котику! Якщо ти мене кохаєш, то зараз же надішли до мене вісімдесят карбованців. Дуже-дуже потрібно. Згода?

«Котик» незадоволено почухав лисину, але в трубку ніжно кинув:

— Добре, добре, моя ластівочко!

Через годину Фендрикова одержала гроші, а другого дня Оленка вже красувалася в нових фільдеперсових панчохах з двійними п'ятками, стрілками і швом.

І коштували ці панчохи Оленчиному батькові рівно вісімдесят карбованців.

ПЕРЕМОЖЕНИЙ САВАОФ

— Можна оглянути ваш клуб?

Завідувач — кирпатий комсомолец, з багатирськими плечима — задоволено посміхнувся:

— Не «можно, а должно».

— Невже, — здивувався я, — ви встигли перебудувати його? Ще ж тільки тиждень, як вам передали церкву, а..

— А я вже з неї зробив «што нада». І знаєте, як я хотів назвати цей клуб? «Червоний опіум»! — І могутні плечі комсомольця заходилися від сміху.

— Ну, ходімо до вашої церкви, «помолимося» трохи, — сказав я. — А все-таки мені дивно: як це ви так швидко «святий храм» під клуб пристосували. Там же стільки ідеологічно-невитриманого: іконостас, стінний живопис...

— Ну і що ж, все це до одержання коштів на ремонт залишилось поки там. Що ж зробиш? Але використане по-новому, з підходом. Та от подивіться самі.

І відчинивши заїржавлені, рипучі двері церкви, комсомо-
лець додав:

— Прося.

Я увійшов і здивовано озирнувся:

— Вибачте, але клубу я не бачу.

— Темно. Підходу не видно, — пояснив завідувач і повер-
нув вимикач. — Ну от. А тепер почнемо огляд з іконостасу.
Дивіться, на «царських вратах» — лисі євангелісти з папера-
ми у руках. А під ними гасло: «Ліквідуйте неписьменність
дорослих». Далі: на дверях ліворуч архангел Михаїл
з вогненным мечем, а на ньому напис: «Не покладай зброї —
імперіялісти не сплять». На других дверях, праворуч —
архангел Гавриїл з ліліями. Під ним — обов'язкова постано-
ва РВК — «Бережіть посадки. Штраф 5 крб.» Тепер —
гляньте вгору. «Тайная вечеря» має гасло: «Громадське
харчування розкріпачить жінку». «Народження Христа»
(бачите: Христосик у печері, на сіні) має заклик: «Організо-
уйте ясла — не залишайте дітей по сараях та закутках».
«Вознесеніє» — «Авіяція — двигун прогресу». «В'їзд господа
в Іерусалім» (Христос на осляті) — «Геть старі засоби
пересування — дайош «Автодор!». «Три отроки в пеші
огненной» — «Хай живе кремація!». Ну, і таке інше. А для
різних об'яв я використовую скрижалі Моїсея. Дивіться, на
одній: «Передплачуйте третю позику індустріялізації», на
другій — «Читайте «Червоний Перець!». Здорово?

— Непогано, — згодився я, — але уявляю собі, як були
обурені діди.

— І не кажіть! Один дідуган трохи не бив мене. Ач, —
каже, — чорт собачий, не міг плякатів нижче розвішати.
Обов'язково йому на Моїсея п'ястися треба, а якби нижче, на
божу матір повісив, руки повідсихали б, чи що? А то от тепер
старій людині й прочитати не можна.

І комсомолец, наче кидаючи виклик Саваофові, задер
догори голову і голосно зареготав. Я мимохіть зробив те
ж саме, і наш сміх — бадьорий і радісний — ще довго лунав
під раціоналізованими зводами церкви.

Я, ВІН, ЙОГО МАША І САМОВАР

Так, товариші судді, я винен у всьому: і самовар я перекинув, і хазяїна та його Машу, що чаювали, хотів понівечити. Все це правда. Але дозвольте, товариші, розказати «как дошел я до жизни такой».

Одного разу наша діловодка Олена Сигізмундівна випадково з'явилась на службу на п'ять хвилин раніше, ніж треба. Розкладаючи папери, вона проспівала тихесенько: «У самовара я й моя Маша». Самоваром зацікавилась друкарка і попросила Олену Сигізмундівну повторити свій вокальний номер на біс. Та з радістю погодилась, і коли вдруге співала, то їй уже підсвистував помбух. Я, каже, знаю. Чудова пісня. І так закладка «самоварного» фундаменту була зроблена. А там — пішло-поїхало. За три дні про Машине чаювання насвистував і наспівував весь наш колектив. Навіть я, така солідна і стримана людина, вибивав пальцями такт проклятушого самовара на річному балансі нашої установи.

Епідемія поширювалась з неймовірною силою: од нас вона перекинулась до тресту «Патефонплатівка», звідти до

товариства «Боротьба з халтурою», а за тиждень про самовар співав уже весь квартал.

А в нашому відділі коїлось щось неймовірне: у головбуха дебет на біжучий місяць почав рівнятися п'ятдесяти тисячам самоварів, а діловодка у протоколах засідань в графі «присутні» писала: «Я і моя Маша».

Довідавшись про це, начальник відділу Олег Клеопатрович категорично заборонив кур'єрші ставити самовар, щоб запобігти шкідливих асоціацій, як було сказано в наказі. Але це була та сама соломинка, якою гадали врятувати потопаючого.

Самоварна вакханалія тривала.

Вдома було не краще — про Машине чаювання мені кричали, співали, хрипіли і верещали буквально всі: дружина, мої власні і чужі діти, двірник, сусідський патефон і мій радіоприймач.

Я страждав, але терпів. Єдиною втіхою була для мене моя молодша дочка, немовлятко сьоми місяців. Це єдина людина, яка не тероризувала мене Машою і самоваром. Вона спокійно лежала на ліжкові і, пускаючи із рота бульби, наспівувала своє дитяче: «Блям-блєм-блям».

І от одного разу немовля замість «блям-блєм-блям», голосно і чітко проспівало: «У самовара я и моя Маша».

Це вже було занадто. Я вискочив з квартири і побіг, сам не знаю куди. Очумався я тільки за містом. Дивлюсь — незнайома мені вулиця. Треба, думаю, спитати, як до трамвая вийти. Підходжу до одного будинка, вікно розчинено. Заглянув туди і остовпів — на столі... самовар!!! А біля нього він і... сто чортів!!! — Маша!

Так, так, товариші судді, це була справді жива ілюстрація до триклятого романсу. Навіть ім'я тої жінки було Маша. Я ясно чув, як її називав так мужчина.

І цього було досить: я схопив каменюку і... тепер стою перед вами.

Судіть мене!

ВІН — ПРОТИ

У павільйоні «Пиво-води-морозиво» сиділо двоє приятелів. Один з них — кучерявий brunet, непоправний оптиміст і романтик, другий, навпаки, колишній блондин (тепер уже лисий), стопроцентний скептик і нудний чолов'яга. Вони вже випили дюжину пива і замовили ще дві пляшки.

— Знаєш, брате, — сказав несподівано скептик, — я проти телебачення.

— Чому? — здивувався оптиміст і романтик.

— За телефон боюсь.

— Тобто?

— Яка ти тупа людина! Кожний телефон матиме спеціальний екранчик, і ти будеш бачити свого співбесідника.

— Тим краще, — засміявся романтик. — Уяви собі: до тебе дзвонить інтересна дівчина. Тепер ти тільки чуєш її голос, а тоді — будь ласка! — на екрані великим планом чудова голівка: носик, оченята, губки... Ні, друже, бачити поперед собою співбесідника — це дуже приємна і цікава штука.

— Можливо, — іронічно посміхнувся скептик. — Але ти забуваєш, що цей винахід двогострий: не тільки ти бачиш, але й тебе бачать.

— Не розумію, — знизав плечима романтик.

— Ну як ти говориш по телефону зараз? — загарячився скептик. — Як завгодно, правда? Одягнений ти чи неодягнений, тверезий чи, скажімо, під мухою — нікому до цього немає діла. Головне, голос свій подавай: «Ах, це ви, Клеопатро Хеопсівно! Дуже, дуже приємно...».

— А тоді? — лукаво посміхнувся романтик.

— А тоді зовсім інша справа: тобі дзвонять, ти знімаєш рубку, екранчик біля телефону освітлюється, і ти ясно бачиш того, хто з тобою розмовляє. У цьому, повторюю, весь жах.

— Слово честі, — сказав романтик, — я тебе не зовсім розумію.

— Та це ж дуже просто! Ну скажи одверто, кому приємно бачити перед собою на екрані п'яну, набряклу піку із заспаними очима, неголену йолопську піку?

— А хіба в тебе є такі знайомі?

— Та я про себе кажу, чорт! — майже скрикнув наш скептик. — Мене ж бачитимуть на екрані! Ну звичайно! Ось тут і заковика! Раніше ніж підійти до проклятушого телефону, я буду змушений і обличчя сполоснути, і шевелюру розчесати, і галстук на ший причепити... Ціла канітель. Та і цього замало: сам розмовляй та ще й міркуй, як би стати краще, щоб своєю постаттю сховати од співбесідника (а тим більше від співбесідниці) кімнатну обстановочку. Ну, ти ж мене знаєш: на столі — пляшки, ліжко не прибране, на фікуси шкарпетки сохнуть... Кому приємно милуватись на такий краєвид? Ні, друже, я проти телебачення! Без нього якимось спокійніше.

Приятелі заплатили за пиво і попрямували до виходу. Хода обох їх не відзначалась особливою грацією.

Проходячи повз дзеркало, скептик зупинився, з хвилину розглядав своє спітніле обличчя, а потім урочисто проказав:

— Ось, помилуєся: «Абонент номер такий-то знову на екрані». Ну, кому приємно? Тьху!..

І, хитаючись, пішов далі.

САМОГУБЕЦЬ

Коли Терентій Трифонович побачив у себе в крамниці санітарну комісію, він до того розгубився, що навіть правильно зважив покупцеві.

— Покажіть нам все, що маєте, — розкриваючи папку, сказав санлікар.

— Змилуйтесь, навіщо ж? — прохрипів Терентій Трифонович, намагаючись закрити спиною ковбасу, що висіла ззаду. — В мене — це все свіженьке...

— От і чудесно, — продовжував лікар, — а то в десяти крамницях уже були, і все те саме: ковбаса з «душком», сир з червою, м'ясо несвіже... Дозвольте, а що це таке? — відпихаючи Трифоновича, підійшов до ковбаси лікар.

— Це-е... — зашепотів господар, — продукція першої якості; на ять-с, — і за звичкою додав: — Дозволите загорнути?

— Ні, вже звільніть від цього, — всміхнувся лікар. — Я такої ковбаси не їм. Ви краще понюхайте, чим вона у вас пахне.

— Відомо, свиня «млекопитающее» нечисте, тому й запах-с...

— А це? — запитав член комісії і протягнув крамареві рибу: од неї йшов запах, що дуже нагадував задушливі газ.

— Це? Це тут так лежить. Не для продажу.

— А для чого ж? Для прикраси? — засміявся голова комісії.

— Ні. Для реклами. В хлібнях там всякі дерев'яні кренделі на вивісках висять, а в мене — риба на вікні. Жива реклама, хе-хе...

— Ну, а сало з червою у вас для чого: теж для реклами?

— Ні, брехати не буду, громадяни: для продажу. Але ж для кого, спитайте: для собачок відпускаю, для кицьочок. По три копійки кіло...

— Гм... а сир?

— Сир для власного споживання...

— Так його ж вже не можна їсти. Це ж справжня отрута.

— А що ж робити, громадяни, коли я самогубець, — прохрипів Трифонович. — Труїтися днями задумав — от і зберігав для цього.

— Що ж, товариші, — підморгнув голова комісії, — давайте рятувати чоловіка. Сидоренко, склади акта, а ви, братва, навантажуйте це все на підводу. Швидше!

В повітрі міцно пахло гниллю, цвіллю і деякими артикулами Карного кодексу.

Сергей Петрович Чмелёв

САМОУБИЙЦА

(на українском языке)

Иллюстрации А. Арутюянца

Издательство «Радянська Україна»

Редактор Ю. Прокопенко

Технічний редактор М. Недоступ

Коректор Н. Ананьїна

Здано до набору 04.07.91. Підписано до друку 21.08.91. 70×108/32.
Папір книжково-журнальний. Гарнітура літературна. Офсетний друк. 2,8 умовн.
друк. арк. 2,8 умовн. фарб. відб. 2,28 обл.-вид. арк. Тираж 57 000 прим.
Зам. 02010151. Ціна 30 к.

Комбінат друку видавництва «Радянська Україна»,
252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.
Адрес редакции: 252047, Киев-47, проспект Победы, 50.
Комбінат печати издательства «Радянська Україна»,
252047, Киев-47, проспект Победы, 50.

30к.

А 536743

1497

кф

№
387

БІБЛІОТЕКА „ПЕРЦЯ“